

BACHELOROPPGAVE

Arbeidsledighet som sosialt problem

"Hvilke diskurser er rådende i forhold til analyser av arbeidsledighet som sosialt problem?"

av

122

Jørgen Lægroid

Sosialt arbeid
SO530 201
Mars 2007I

HØGSKULEN I
SOGN OG FJORDANE

Arbeidsledighet

som

sosialt problem

Innholdsliste

1 Innledning	3
1.1 Oppgavens oppbygging	4
2 Metode: å anvende dokumenter i studie av arbeidsledighet	4
3 Teoretisk innfallsvinkel til studiet av diskurser om arbeid og arbeidsledighet	7
3.1 Diskurs	7
3.2 Sosialt problem	8
3.3 Sosialkonstruksjonism	8
3.3.2 Sosiale problem sett med sosialkonstruksjonistiske øyne	10
4 Arbeidsledighet som sosialt problem	11
4.1 Hva er arbeid?	11
4.1.1 Hvilken posisjon har lønnsarbeid i dagens samfunn?	13
4.2 Arbeidsledighet	16
4.2.1 Presentasjon av arbeidsledighet	16
4.2.2 Historisk tilbakeblikk på arbeidsledighet som et sosialt problem	17
4.2.3 Hvem er utsatt for arbeidsledighet?	18
4.2.4 Diskurser om arbeidsledighet som sosialt problem	19
4.3 Tiltak mot arbeidsledighet	22
5 Avslutning	23

Litteraturliste

1 Innledning

Som snart utdannet sosialarbeider skal jeg møte mennesker som på en eller annen måte trenger hjelp. Disse krever at jeg har en forståelse for deres problem, og at jeg kan hjelpe de i gang med å komme ut av problemet. Dette er også et krav som stilles for godkjenning av dette studiet. I studiehandboken står det at en skal:

"(...)kunne analysere sosiale problem ut fra ulike rammer for forståing og (...) ein sosionom skal ha god kunnskap om samfunnsforhold som skaper sosiale problem"

(<http://studiehandbok.hisf.no>)

For å få en forståelse av problemet må en kunne noe om problemet. Dette kan en oppnå ved å studere forskjellige diskurser som omhandler problemet. Dette vil gi et bedre grunnlag for å gi individuelt tilrettelagt hjelp.

Arbeidsledighet er et fenomen som har vært på dagsorden i lang tid, og det er mange som har problemer på grunn av arbeidsledighet. Som snart utdannet sosialarbeider vil mange av de som jeg kommer til å møte i jobben være uten arbeid. De vil kanskje være helt ute av arbeidsstyrken, og noen vil ikke ha mulighet til å komme inn i arbeidsstyrken, mens noen vil ha en mulighet til å komme inn i arbeidsstyrken. Jeg vil også kunne møte personer som er uten arbeid, men de er registret i arbeidsstyrken.

Jeg ønsker i min oppgave å studere arbeidsledighet som et sosialt problem, og da se på hvilke diskurser som er med på å bestemme hvordan arbeidsledighet blir konstruert som et sosialt problem. Ut i fra dette vil diskusjonen ta utgangspunkt i denne problemstillingen:

"Hvilke diskurser er rådende i forhold til analyser av arbeidsledighet som sosialt problem?"

Jeg har delt problemstillingen inn i tre kategorier som jeg skal diskutere for å gi svar på min problemstilling. Disse er:

"Hva er arbeid, og hvilken status har arbeid som aktivitet?"

"Hvilken posisjon har arbeidsledighet som sosialt problem?"

”Hvilke tiltak blir iverksatt for å håndtere arbeidsledigheten?”

For å begrense denne oppgaven vil jeg kun se på forhold i Norge og ikke begynne å sammenligne norske forhold med andre land. Oppgaven vil ha en sosialkonstruksjonistisk forståelse av arbeidsledighet som et sosialt problem.

1.1 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven vil starte med en forklaring på hvilken oppgave dette er, deretter hvilke hoveddokumenter jeg vil bruke. Videre vil jeg forklare teoretiske innfallsvinkler som jeg vil bruke i analysen. Her vil jeg forklare hva diskurs, sosiale problem og sosialkonstruksjonismen er. I analysen av problemstillingen vil jeg diskutere de tre kategorien jeg har del problemstillingen inn i. Jeg vil diskutere diskursene og hele tiden ha en sosialkonstruksjonistisk ramme rundt diskusjonen. Tilslutt vil jeg oppsummere hovedtrekkene i oppgaven i en avslutning

2 Metode: å anvende dokumenter i studie av arbeidsledighet

De samfunnsvitenskaplige metoder består av forskjellige verktøy man har for å frambringe ønsket informasjon. Den informasjon en vil frambringe blir kalt data eller fakta, mens den informasjonen som er hentet inn kalles empiri (Halvorsen 2002a). Et eksempel fra min oppgave er at jeg ønsker å hente inn data; i betydning av fakta om arbeidsledighet og diskurser om arbeidsledighet, for å si noe om min problemstilling. Den informasjonen jeg har hentet inn vil være empiri. Altså er empirien de fakta og diskurser jeg har studert, for å bruke i min oppgave.

Jeg har gjennomført en dokumentstudie. Et dokument er et materiale som skal inneholde meningsytringer eller faktainformasjon. Et dokument kan være en skriftlig framstilling, men det kan også framstilles ved hjelp av lydopptak, bilder, film eller video (Grønmo 2004). For å skaffe empiri til å analysere min problemstilling vil jeg foreta en kvalitativ innholdsanalyse av de dokumenter jeg har. Innholdsanalyse er en metode som ofte blir brukt av samfunnsvitere for å belyse et samfunnsfenomen (Halvorsen 2002a). I min oppgave vil jeg belyse samfunnsfenomenet arbeidsledighet. Den måten jeg ønsker å skaffe empiri på er å studere dokumenter som viser til hvilke diskurser som finnes om arbeidsledighet. Tekstene jeg ønsker å hente inn er litteratur som er med på å belyse min problemstilling. Jeg vil studere tekster

som både er av primær og sekundær art. Primærlitteratur er forfatterens egne data og teoretiske poeng, mens sekundærlitteratur er hvor forfatteren har basert seg på andres data og teorier.. Sekundærlitteratur er altså en form for andrehåndslitteratur. Ved primærlitteratur vil det være viktig at forskerens funn settes opp i mot andre forskeres analyser (Halvorsen 2002a). Jeg vil i min oppgave også bruke data fra andre sin forskning for å analysere min problemstilling Primærdata er data som er samlet inn av forfatteren selv, mens sekundærdata vil være data samlet inn av andre.

Jeg vil som tidligere sagt studere både primære og sekundære kilder for å belyse problemstillingen min. Siden denne oppgaven vil ha en sosiologisk innfallsvinkel til studiet av arbeid og arbeidsledighet, har jeg i hovedsak studert sosiologisk litteratur. Jeg har også studert politiske dokumenter fra regjeringen, som stortingsmelding og statsbudsjett. Jeg har studert politiske og sosiologiske dokumenter for å finne rådende diskurser om arbeid og arbeidsledighet. Når jeg skal analysere problemstillingen vil det være de politiske meningene til regjeringen jeg, anno januar 2007, og litteratur fra Knut Halvorsen og Carl Cato Wadel sin forskning jeg vil analysere.

Før jeg kan analysere hvilken diskurs regjeringen representerer, vil det være viktig å vite noe om den nåværende regjeringen. Den rødgrønne regjeringen, som den kaller seg, kom til makten høsten 2005. Regjeringen ble dannet av tre partier på den venstre siden i politikken. Disse tre partiene er Arbeiderpartiet, Sosialistisk venstreparti og Senterpartiet. Denne regjeringen har flertall på Stortinget. Dette innebærer at regjeringen slipper i stor grad å ta hensyn til opposisjonen på Stortinget når de skal fremme forslag i Stortinget. Dette innebærer at det er regjeringen sin politikk som er ”enerådende” på Stortinget.

For å forklare sosialkonstruksjonismen, som er mitt teoretiske perspektiv, vil jeg studere Cato Wadel og Per Morten Schiefloe sine tolkninger av Peter L. Berger og Thomas Luckmann sin bok ”The Social Construction of Reality” fra 1966. Det jeg vil bruke i tekstene til Wadel og Schiefloe er som sagt tolkninger av andres poeng, og derfor er tekstene sekundærkilder. Berger og Luckmann analyserer hverdagsvirkeligheten, og hvor ”hovedpoenget blir at hverdagslivet fremstår som en virkelighet som tolkes av mennesker på en slik måte at det blir subjektivt meningsfylt. Samtidig oppfatter vi hverdagsvirkeligheten som ordnet i mønstre som er uavhengig av vår egen opplevelse. Vi ser på virkeligheten som intersubjektiv, en verden vi

har felles med andre (Schieffloe 2003:113).” Jeg vil også forklare sosialkonstruksjonismen slik den fremstår i Knut Halvorsen syn på sosiale problem.

For å kunne finne diskurser angående arbeid og arbeidsledighet har jeg valgt å studere Carl Cato Wadel si bok ”Arbeid og Arbeidsliv” fra 2003. Denne boken er en primærkilde, og tar for seg sosiologiske temaer knyttet til arbeid og arbeidsliv i vårt samfunn. Den skal bidra til en økt forståelse av perspektiver og begreper, for å kunne bedre forstå og analysere arbeid og arbeidsliv (Wadel 2003). Carl Cato Wadel er cand. polit og har hovedfag i sosialantropologi.

Knut Halvorsen sin bok ”Når det ikke er bruk for deg –Arbeidsløshet og levekår” fra 2004 er en bok om arbeidsledighetens omfang, årsaker og konsekvenser. Knut Halvorsen har i boken valgt å ha et nyansert bilde på situasjonen for de arbeidsledige, ikke kun se elendigheten. Denne boken er også en primærkilde, fordi denne boken utspinner seg fra forfatterens forskning. Knut Halvorsen er dr. philos og professor ved høgskolen i Oslo. Han er til knyttet SOSIALFORSK ved avdeling for Økonomi, kommunal og sosialfag (Halvorsen 2004)

Boken ”Sosiale problemer” (2002b) av Knut Halvorsen er en bok som gir en redegjørelse for sosiale problem. I boken drøfter forfatteren forskjellige sosiale problem, deriblant arbeidsledighet. Boken er også med på å gi et innblikk i hvordan ulike interessegrupper forstår sosiale fenomener, og boken kan være med å definere hva samfunnet ser på som sosiale problemer (Halvorsen 2002b). Forfatteren gir også et innblikk i hvordan sosiale problem er sosialt konstruert.

Jeg mener at ved hjelp av disse kildene vil jeg kunne gi svar på min problemstilling, som skal diskutere rådende diskurser om arbeid og arbeidsledighet som sosialt problem. Dette betyr at validiteten blir ganske høy. Grønmo (2004) definerer validitet som:

”Betegnelse på datamaterialets gyldighet for de problemstillingene som skal belyses. (...) Validitet er et uttrykk for hvor godt det faktiske datamaterialet svarer til forskerens intensjon med undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen (Grønmo 2004:426)”

Med denne definisjonen menes det at de kilder som skal måles må være relevant og gyldig. Jeg mener jeg har funnet teori og data fra anerkjente forfattere, og at teorien og dataen jeg har funnet er gyldig og har relevans i forhold til analyse av min problemstilling.

3 Teoretisk innfallsvinkel til studiet av diskurser om arbeid og arbeidsledighet

Jeg vil i denne delen ta for meg teoretiske begrep som skal brukes i analysen av problemstillingen. Jeg vil begynne med å forklare begrepet diskurs, for så å beskrive sosialkonstruksjonismen som teoretisk perspektiv. Tilslutt vil jeg forklare hva et sosialt problem er sett i et sosialkonstruksjonistisk perspektiv. Jeg vil ha et fokus på det sosiale problemet arbeidsledighet som sosialt konstruert. Arbeidsledighet er sosialt skapt på to måter. Den ene forståelsen er at arbeidsledighet er et resultat av samfunnsforhold, hvor effektivitetskravene i samfunnet presser de som ikke ”henger med” ut i arbeidsledighet. Den andre måten å tolke arbeidsledighet som sosialt skapt på, er at arbeidsledighet er sosialt konstruert av mennesker med definisjonsmakt. Personer med definisjonsmakt avgjør hvilken forståelse vi skal ha på arbeid og arbeidsledighet som sosialt problem. Det er den siste måten jeg kommer til å tolke arbeidsledighet ut i fra. Jeg skal se på arbeidsledighet som sosialt konstruert, altså se forståelsen av arbeidsledighet som subjektivt skapt. Det er viktig å vite at samfunnet også består av objektive prosesser, men det er ikke det objektive jeg vil ha fokus på i min problemstilling.

3.1 Diskurs

I min problemstilling, som handler om hvilke diskurser som er rådende i forhold til å forstå arbeidsledighet som sosialt problem, skal jeg finne fram til og drøfte forskjellige diskurser rundt arbeidsledighet som sosialt problem. Jeg vil derfor forklare hva som menes med begrepet diskurs.

Diskurs kommer egentlig fra det latinske ordet *discursus*, som betyr det å springe hit og dit. Språk, tale, tekst og meningsutveksling i form av en samtale, diskusjon eller liknende er diskurs (Johannessen mfl 2006). Man uttrykker seg derfor gjennom forskjellige typer diskurs (Widerberg 2001). Hensikten med bruken av diskurs er at vi skal skape vår egen mening om samfunnet og den sosiale virkelighet. Det er viktig og tenke på at diskurser aldri kan ”lukkes,” fordi språket er for ustabil slik at diskurser endres i kontakt med andre diskurser (Johannessen mfl 2006). Diskurser kan brukes til å støtte hverandre, men kan også være motstridende (Widerberg 2001). Da blir diskurser brukt for å skape en slags herredømme over alternative tilnæringsmåter. Dette kan vises godt i politikken, hvor den som har det beste

argumentet og greier å ”såre” motstanderen oftest får gjennomslag (Johannessen mfl 2006). Det vil derfor være ved diskurser en forandrer den sosiale virkeligheten, og derfor kan en si at virkeligheten er sosialt konstruert.

3.2 Sosialt problem

Arbeidsledighet er et sosialt problem. Jeg vil i min analyse ta for meg arbeidsledighet som et sosialt problem, og jeg vil se sosiale problem som sosialt konstruerte. Først vil jeg forklare kort hva som ligger i begrepet sosiale problem.

Sosiale problemer er et fenomen som er sosialt skapt. Det skiller seg fra personlige eller private problem ved blant annet at det er kollektive løsningsstrategier som blir brukt. Sosiale problem er offentlige problem, og det berører et betydelig antall personer, som for eksempel arbeidsledige. For å bli et sosialt problem må disse faktorene være tilstede. Fenomenet må ha en identifiserbar opprinnelse. Viktige verdier må ikke oppfattes som truende og det må være et problem som må kunne løses eller endres (Halvorsen 2002b).

3.3 Sosialkonstruksjonisme

For å forklare hvordan sosialkonstruksjonismen fungerer må jeg si noe om hvordan den sosiale virkeligheten blir skapt. Hvordan vi opplever fenomenet den sosiale virkelighet er forskjellig fra menneske til menneske, og den sosiale virkeligheten forandrer seg etter hvert som man får nye erfaringer. Man kommer inn i nye settinger som er med på å forandre synet på virkeligheten. Ved for eksempel å ta en utdanning kan man få et helt annet syn på virkeligheten en hva man hadde for en stund tilbake (Schiefløe 2003). Man kan også oppleve at den sosiale verden forandrer seg radikalt og plutselig, ved at man oppdager at verden ikke er slik man hadde trodd. En kan med dette si at hvordan man skal oppleve verden, avhenger av hvem som opplever det og når man opplever det. Ved en slik tankegang kan man si at virkeligheten forstås som et resultat av en konstruksjonsprosess (Schiefløe 2003).

I følge Schiefløe (2003) problematiserte Berger og Luckmann en analyse av hverdagsvirkeligheten. Hovedpoenget deres blir å forklare at mennesker tolker sin egen hverdagsvirkelighet på en måte som gjør at den blir subjektivt meningsfylt, samtidig som de opplever verden som en objektiv virkelighet. Vi ser virkeligheten som en verden vi har felles med andre. Her vil språket være en viktig del av hvordan vi formidler egen subjektiv forståelse av hverdagsvirkeligheten. Og vi får et komplekst samspill mellom de sosiale

omgivelsene og individet. Derfor konkluderer Berger og Luckmann ifølge Schiefloe (2003), med at virkeligheten fremstår som sosialt konstruert.

Berger og Luckmann presenterer tre antagelser som svarer til de tre prosessene de analyserer den sosiale virkeligheten ved hjelp av. De tre prosessene uttrykkes slik:

”Samfunn er et menneskeskapt produkt, samfunn er en objektiv virkelighet og menneske er et samfunnsmessig produkt” (Berger og Luckmann 2000: 9)

Det som menes med dette er at samfunnet eller den sosiale virkelighet ikke kan eksistere uten menneske. Menneske kan heller ikke eksistere uten samfunnet, fordi individ blir ikke menneske uten at det har blitt fortalt dette i en sosial setting og sosiale settinger foregår i et samfunn (Wadel 1990).

Berger og Luckmann bruker eksternalisering, objektivisering og internalisering for å forklare delprosessene i det analytiske perspektivet. Disse delprosessene foregår kontinuerlig og samtidig (Wadel 1990).

”Det er ut fra eksternaliserings-prosesser vi kan se at samfunn er et menneskelig produkt. Det er ut fra internaliserings-prosesser at vi kan si at menneske er et samfunnsmessig produkt. Det er ut fra objektiviseringsprosesser at samfunn framstår som en objektiv virkelighet” (Wadel 1990: 58)

Med eksternaliseringsprosessen mener Schiefloe (2003) at den består av markedsføring av ny kunnskap. For eksempel når arbeidslinjen ble innført. Her vil aktører forklare sin kunnskap for å fremme sine synspunkt. Eksternaliseringsprosessen vil kunne være både formell og uformell. Med formell menes det at forskere legger fram sine forklaringer på sosiale fenomen. Den uformelle eksternaliseringsprosessen utvikles i den daglige interaksjonen mellom mennesker. For å få integrert sine synspunkter inn i samfunnet blir ofte media brukt. Media er i dag en viktigste formidler av teorier, forklaringer og fakta. Når denne kunnskapen er eksternalisert vil det kunne lede over i objektivisering. Denne prosessen inntreffer når fakta og teorier blir akseptert i kraft av seg selv uavhengig av hvem som mener det. Det er altså ikke viktig hvem som opprinnelig la fram disse teoriene. Internaliseringsprosessen skjer når

kulturen tar opp de objektive sannhetene i kulturen. De objektive sannhetene blir verdier og holdninger i kulturen og i mennesket (Schieffloe 2003).

3.3.2 Sosiale problem sett med sosialkonstruksjonistiske øyne

Sosialkonstruksjonistisk tankegang om sosiale problem er en tilnærming som har fått innflytelse de senere årene. Den sentrale ideen om hvordan sosiale fenomen forstås i sosialkonstruksjonismen, er at det ikke eksisterer naturlige eller objektive begivenheter i forståelsen av sosiale fenomen. Sosiale fenomen oppstår gjennom sosial aktivitet (Halvorsen 2002b). Det blir altså gjennom sosialkonstruksjonismen en subjektiv forståelse av sosiale problem. Sosiale problem blir derfor forstått som sosialt konstruert. Hva som blir oppfattet som et problem er ikke problemet i seg selv, men det er definisjonen som fører til at noe blir oppfattet som et sosialt problem. Sosiale problem blir derfor skapt gjennom diskurser om problem. Diskurser er subjektive oppfatninger av et fenomen, og det blir derfor ikke viktig å diskutere om objektive forhold er tilstede eller ikke. I sosialkonstruksjonismen er det ikke viktige om noe er et sosialt problem eller ikke, det som er viktig er å finne prosessen som leder framtil at et fenomen blir subjektivt forstått som å være et sosialt problem (Halvorsen 2002b). At virkeligheten skapes på denne måten er en måte å tenke på som er en arv fra Berger og Luckmann.

Det å definere et sosialt problem blir i sosialkonstruksjonismen knyttet til interesser, ressurser og eiendomsforhold, hvor interessen er det som må til for å kunne definere noe som sosialt problem. Hvilke ressurser de som har interessen har, avgjør om de lykkes i å definere noe som et sosialt problem. Eiendomsforholdet til det sosiale problemet vil komme når det offentlige definerer det som et sosialt problem, og det blir gjort noe med det. Det som har eiendomsforholdet til sosiale problem, er de som har interessen og ressursene til å få gjennomslag for sin definisjon på det de mener er et sosialt problem. De med den beste diskursen vil ha makten til å definere. Personer eller aktører med definisjonsmakt finner vi ofte i sosialsektoren, hos forskere, politikere, media eller det angår selv (Halvorsen 2002b).

Det er til en hver tid mange sosiale problemer, men alle kan ikke til en hver tid være oppe på dagsorden. Derfor er det bare noen som til en hver tid kan få offentlig oppmerksomhet. De med eiendomsforhold til et sosialt problem må i sin diskurs av det sosiale problemet overbevise at det er deres forhold som er verst. Det er også viktig å treffe på timingen når en skal ha offentlig oppmerksomhet på sitt sosiale problem. For eksempel kan arbeidsledighet

være best å trekke fram rundt juletider, dette fordi en kan argumentere for fattigdom blant arbeidsledige (Halvorsen 2002b).

Noe av styrken med å bruke sosialkonstruksjonismen som perspektiv på sosiale problem, er at man setter søkelyset på at det er de med de beste ressursene og diskursene som får sine sosiale problem opp i det offentlige lys. Makthaverne og de ressurssterke ignorere mange sosiale problem som kan være større. Ofte er det de som har størst problem som har minst ressurser. Alvorlige problem kan derfor oversees fordi de er i strid med sterkeste (Halvorsen 2002b). ”Sammen er vi sterkere” er et slagord som er gjeldende i denne sammenhengen. De mest svakeligstilte gruppene som ikke greier å danne for eksempel brukerforeninger, vil ha mye mindre definisjonsmakt enn hva store sterke brukerforeninger har.

4 Arbeidsledighet som sosialt problem

Min problemstilling er ”hvilke diskurser er rådende i forhold til analyse av arbeidsledighet som sosialt problem.” Jeg vil dele analysen av problemstillingen opp i en diskusjon av tre kategorier som jeg har konstruert på grunnlag av min dokumentstudie. Ved å diskutere innholdet i disse kategoriene vil jeg svare på min problemstilling. Først vil jeg ta for meg hva arbeid er, og hvilken posisjon lønnsarbeid har i samfunnet. Dette er den første kategorien. Her vil jeg drøfte forskjellige diskurser på hva arbeid er. Denne delen vil jeg skrive fordi jeg mener det er viktig å forstå begrepet arbeid, og hva arbeid bidrar med til samfunnet, for å forstå hva arbeidsledighet er. Videre i oppgaven vil jeg diskutere hva arbeidsledighet er, og her vil jeg i særlig grad diskutere hvilken posisjon arbeidsledighet har som sosialt problem. Dette er den andre kategorien. Jeg vil her diskutere hvilke diskurser som blir brukt i viktige dokumenter om arbeidsledighet, for så å diskutere hvordan arbeidsledigheten har utviklet seg som et sosialt problem. Deretter vil jeg drøfte hvordan en ser på arbeidsledighet i dag. Jeg vil hele tiden ha et sosialkonstruksjonistisk perspektiv på det sosiale problemet arbeidsledighet. Tilslutt vil jeg diskutere hvilke tiltak som den senere tiden er blitt gjort, og hvilke tiltak som er under utvikling, og dette utgjør den tredje og siste kategorien.

4.1 Hva er arbeid?

Når jeg skal drøfte hva arbeid er, vil jeg ta for meg tre synspunkt på begrepet arbeid. Disse tre synspunktene tar jeg med for å forklare at arbeid kan sees på som mer enn lønnet arbeid. Jeg

vil først diskutere hvordan økonomene tolker arbeid, og deretter hva det folkelige begrepet på arbeid er, for så tilslutt å drøfte hva samfunnsforskerne legger i begrepet arbeid.

Når økonomene omtaler begrepet arbeid, er de interessert i å se arbeid som en aktivitet som etterspørres og tilbys på et marked. Arbeid er for økonomene omfatter de aktiviteter som produserer varer og tjenester på et marked. Når økonomene skal forske på arbeid er de opptatt av å se på områder som kan måles. Et eksempel på målbare områder som kan forskes på er, hvilke kostnader arbeidet har for bedriften (Wadel 2003). Den diskursen som økonomene står for er at de ser arbeid som en økonomisk aktivitet. De er kun opptatt av at når en arbeider skal en produsere. Økonomene er opptatt av arbeid som teller inn i utregninger av bruttonasjonalprodukt. De er klar over at det må være lønnet arbeid utenfor et produksjonsmarked til for at arbeidsmarkedet skal fungere, men er ikke opptatt av dem. Denne diskursen er relativt snever, fordi den kun omtaler arbeid når det produseres og man får lønn for det. Enkelte økonomer har kritisert sin egen profesjon sin diskurs av arbeid (Wadel 2003).

En annen diskurs på arbeid er det folkelige arbeidsbegrepet. Når folk blir spurt hva de legger i begrepet arbeid er det lønnet arbeid som oftest blir nevnt, mens det folkelige arbeidsbegrepet knyttet også til flere aktiviteter enn lønnet arbeid. Ulønnet arbeid som husarbeid og det å jobbe i frivillige organisasjoner blir også sett på som arbeid. Denne diskursen er derfor ikke så snever som økonomenes diskurs. Det er derimot ikke all aktivitet som blir betegnet som arbeid. Det å spise, handle til seg selv eller egenomsorg blir ikke betegnet som arbeid (Wadel 2003), mens mange idretter som fotball kan ha en betegnelse som både fritidsaktivitet og arbeid. Det folkelige arbeidsbegrepet har ikke behov for en avklart definisjon (Wadel 2003), men en kan si at arbeid dels kan forstås som lønnsarbeid og dels til aktiviteter som innebærer slit og anstrengelse (Halvorsen 2004). Hvem som arbeider avhenger at vi som mennesker mener at en aktivitet er arbeid. Det må altså være en sosial enighet om at en form for aktivitet er arbeid, mens en annen form for aktivitet ikke er arbeid. Gjennom eksternaliseringsprosessen kan en markedsføre for sin subjektive mening, og hvis en da har definisjonsmakt kan en få integrert sin mening inn i samfunnet. En kan med dette si noe enkelt at det folkelige arbeidsbegrepet er sosialt konstruert.

En tredje virkelighetsoppfattning av arbeid er samfunnsforskeren sitt syn på hva arbeid er. Denne diskursen har en bredere definisjon av hva arbeid er, enn både det folkelige og

økonomenes diskurs om arbeid. Samfunnsforskerne mener i stor grad at arbeid bør defineres som arbeid, så lenge (Wadel 2003)

”arbeid er menneskelige aktiviteter som kan påvises å vedlikeholde, etablere eller endre verdsette sosiale institusjoner, enten disse aktivitetene har det som målsetning eller ikke (Wadel 2003:30)”.

Med dette menes det at alle menneskelige aktiviteter som påvirker institusjonene er arbeid, med institusjonene menes det der mennesker inngår i sosiale relasjoner med andre, for eksempel familien, skolen eller jobben. C. C. Wadel (2003) nevner at Cato Wadel i boken ” Det skulte arbeid ” (1984) tar for seg det skulte arbeidet. Med skult arbeid menes det at for eksempel prat, råd og trøst også er en form for arbeid.

Jeg har nå tatt for meg tre forskjellige diskurser på arbeidsbegrepet. En økonomisk diskurs som ser arbeid som et lønnet produksjonsarbeid. Jeg har også tatt for meg det folkelige diskursbegrepet, hvor arbeid ikke bare blir sett på som lønnsarbeid, men også enkelte andre aktiviteter. Tilslutt tok jeg for meg samfunnsforskernes diskurs på arbeid. Dette er en bred diskurs som ser arbeid som all menneskelig aktivitet. Jeg har tatt for meg disse tre diskursene fordi jeg vil vise at det er mange forskjellige varianter å tolke arbeid på, og dermed at arbeid er sosialt konstruert.

4.1.1 Hvilken posisjon har lønnsarbeid i dagens samfunn?

Lønnsarbeid har en sentral posisjon i samfunnet. Jeg er av den oppfatning at denne sentrale posisjonen har lønnsarbeid fordi den står for mye av verdiskapningen. Den har også en sentral plass fordi store deler av det sosiale livet orienterer seg rundt arbeid. Diskurser rundt lønnsarbeid går på at arbeid er nødvendig for mennesket og samfunnet. Arbeid er en sosial konstruksjon med stor moralsk kraft, fordi lønnsarbeid er den viktigste grunnpilaren i velferdsstaten. For å forstå hvordan arbeidsledighet kan forstås som et sosialt problem, må en forstå hvilken betydning arbeid har for samfunnet. Jeg vil her drøfte hvilken betydning arbeid har i vårt samfunn. Når jeg skal drøfte hvilken posisjon arbeid har i dagens samfunn vil jeg ta for meg forskjellige diskurser som er knyttet opp til lønnsarbeid.

Arbeid er i vårt samfunn sett på som en av de viktigste aktivitetene for å forsørge seg selv. Ved å ha arbeid vil en kunne fremskaffe det som trengs for å øke levestandarden (Wadel

2003). En slipper for eksempel å "snu på hver ei krone" for å skaffe seg nok mat. En kan si at det som vises til her tolker jeg som en levekårsdiskurs, hvor arbeid er hovedfaktoren for å få gode forutsetninger for et godt liv.

Det vil for mange være viktig å ha en mulighet til å være med i et større sosialt fellesskap, og en oppnår dette fellesskapet gjennom å arbeide. En vil få en sosial tilhørighet (Wadel 2003). Det å ha arbeid vil i de fleste yrker også være sosialt. Arbeid vil gi en person automatisk tilhørighet i samfunnet. Å få en tilhørighet til samfunnet tolker jeg at en person som arbeider skaper verdier for samfunnet gjennom å bidra og gjøre nytte for seg. Ved denne verdiskapningen vil en da skaffe seg visse rettigheter som alderspensjon, da utover minstepensjon, og rett til arbeidsledighetstrygt, men også plikter til samfunnet som betaling av skatt (Wadel 2003). Her fremtrer det en diskurs som tolker posisjonen til arbeid som integrasjon i samfunnet, altså at det er en forutsetning for et fullverdig medborgerskap. Med medborgerskap menes det at en har status; rettigheter og plikter, en deltakelse på samfunnet sine arenaer. Det vil si, arbeid, fritidsaktiviteter og arenaer som er viktige for en. Med identitet menes det å ha en identitet som en kan leve med (Halvorsen 2002b).

Arbeid har en sentral innvirkning på mennesket sin utarbeidelse av identitet. Med dette menes det at arbeid gir en form for status og norm for hvordan en skal være (Wadel 2003). Denne diskursen tolker arbeid som en plass hvor identitet skapes og utvikles. Identiteten vil igjen være sosialt konstruert på den måten at andre mennesker har konstruert ulike verdier og holdninger for forskjellig arbeid. Et eksempel kan være at en advokat skal gå med dress, eller i hvert fall kle seg pent, mens en snekker kun skal gå med dress når en skal i begravelse og på julaften. De vil være i forskjellige sosiale rom og skal oppføre seg deretter.

Det er også en sterk norm i forhold til arbeidsetikken som stiller krav til at alle arbeidsdyktige skal arbeide, og at arbeid er godt for individet. Denne diskursen på at arbeid er godt for individet er i motsetning til hvordan mange tenkere har sett på arbeid, her har en elendighetsdiskurs stått sterkest, den tenker at arbeid blitt sett på som en forbannelse. Det var på 1500 tallet at synet på arbeid ble omgjort. Dette hevdes ble gjort ved hjelp av reformasjonen og utviklingen av en kapitalistisk innstilling, hvor normen var at en skulle legge seg opp verdier, og leve opp til religionen sitt krav om å leve et godt liv (Halvorsen, 2004). Arbeid er altså godt for individet. Aktører med definisjonsmakt har fått gjennomslag for dette synet og arbeid bør altså være førstevalget til individet.

For mange vil det å ha arbeid være en viktig faktor for å gi livet en mening og et innhold. Arbeid gir for mange en strukturert hverdag (Wadel 2003). Hos de fleste vil det å være uten arbeid gi en hverdag uten struktur og innhold, noe som etter en tid sliter på en. En kan bare kjenne etter hvor lyst en har på å komme tilbake i jobb etter å ha hatt sommerferie i 5 uker. En slik verdidiskurs er med på å gi arbeid den verdi den har i dagens samfunn, altså at arbeid er en av grunnpilarene i velferdsstaten. Dette er en virkelighetsoppfatning som deles av de fleste, og dette er en sosial konstruksjon med stor gjennomslagskraft i samfunnet. Dette er fordi verdiene i arbeid og verdien i velferdsstaten er så internalisert i vårt samfunn. Det er viktig i dette å huske at arbeid er en sosial konstruksjon, og at denne diskursen er kun en av mange diskurser rundt arbeid.

Det er en bred enighet om at arbeid er positivt, men et arbeidspolitisk perspektiv skal i følge Halvorsen (2004) ikke ta utgangspunkt i det idealiserte arbeidet, men se på hvordan arbeid faktisk er. Med det mener Halvorsen at mye arbeid er både fysisk og psykisk krevende, og at når en snakker om at en har det trivelig på jobben så er det fordi en har kaffepauser, dagdrømmer, småprat og ikke arbeidet i seg selv. I dagens samfunn er tiden og energien brukt på arbeid betydelig mindre enn for 40-50 år siden. (Halvorsen 2004). Derfor må en være forsiktig med å overdrive hvor viktig arbeid er for den sosiale integrasjon. Dette er med tanke på tids og energibruken, men også det at en sjelden får nære venner på arbeidsplassen (Wadel 2003).

Regjeringen har en diskurs om arbeid hvor man tar utgangspunkt i at arbeidslivet skal være tilgjengelig for alle. Dette skal oppnås med stabil økonomisk vekst og en vellykket arbeidspolitikk. Regjeringen mener at arbeidskraft er samfunnets viktigste ressurs, og jo bedre vi utnytter arbeidskraften jo bedre velferd kan staten gi (St.prp. nr. 1 2006-2007). Det som menes her er at jo høyere arbeidsdeltakelse jo mer kan staten bruke på velferden.

Jeg har i denne delen tatt for meg forskjellige diskurser angående arbeid. Først har jeg tatt for meg forskjellige diskurser angående arbeid. Disse var en økonomisk diskurs, en folkelig diskurs og en samfunnsforskningsdiskurs på arbeid. Deretter har jeg tolket forskjellige diskurser om lønnsarbeid. Jeg har i tolkingen tatt for meg blant annet en levekårsdiskurs, som sier at arbeid er en hovedfaktor for et godt liv, og en verdidiskurs. Verdidiskursen sier noe om at arbeid har en verdi som en grunnpilar i velferdsstaten. Tilslutt har jeg tolket regjeringen sin

diskurs på arbeid, som sier noe om at arbeid skal være for alle og at det er en av samfunnets viktigste ressurser.

4.2 Arbeidsledighet

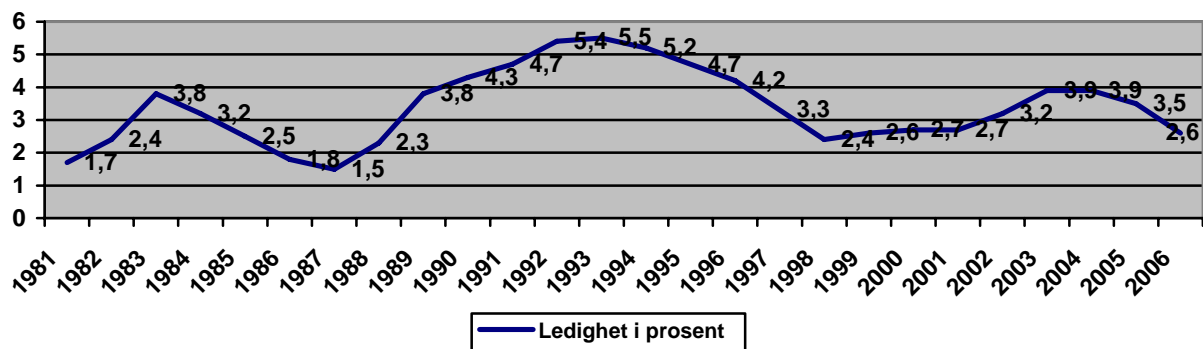
Jeg har tidligere drøftet diskurser angående posisjonen til arbeid. Denne drøftingen ble gjort for å gi en forståelse av hvilken posisjon arbeid har i dagens samfunn. Jeg vil her drøfte hvilke diskurser som angår arbeidsledighet og arbeidsledighet som et sosialt problem. Først vil jeg komme med en presentasjon av arbeidsledighet. Her vil jeg vise hvordan arbeidsledigheten har utviklet seg. Deretter vil jeg redegjøre for et tilbakeblikk på hvordan arbeidsledigheten som et sosialt problem har utviklet seg. Så skal jeg drøfte hvem som er mest utsatt for å bli arbeidsledig. Etter det skal jeg drøfte diskurser om hvorfor arbeidsledighet blir et sosialt problem.

4.2.1 Presentasjon av arbeidsledighet

I denne delen av oppgaven vil jeg ta for meg en historisk presentasjon av det feltet. Her vil gjøre rede for hvordan arbeidsledigheten har utviklet seg fram til i dag. Begrepet arbeidsledighet er et relativt nytt begrep. På 1800 tallet var begreper som arbeidsuvillig og arbeidsudyktig de rådende begreper når man snakket om arbeidsledighet (Wadel 2003). Det å gå uten arbeid ble ikke sett på som et samfunnsproblem, men den enkelte hadde selv skylden for hvilken situasjon han var i. Å være arbeidsledig var et individuelt problem, og var synonymt med dovenskap. På begynnelsen av 1900 tallet var arbeidsledigheten økende og det var sosial uro. Den sosiale uroen var et resultat av store samfunnsendringer. Industrien hadde begynt å få rotfeste i landet og folk flyttet fra landsbygda til byene. På grunn av dette oppstod det en forståelse av at man måtte skille mellom uforskyldt arbeidsløshet og arbeidsuvillighet (Wadel 2003). Arbeidsledighet oppstod på grunn av at det oppstod et arbeidsmarked, hvor tilbudet var større enn etterspørselen etter arbeidskraft (Halvorsen 2004). Det finnes ifølge Halvorsen (2004) ikke noen pålitelige historiske tall for arbeidsledigheten, med unntak av for fagorganiserte arbeidstakere. Det som finnes av statistiske oversikter viser at det allerede var registrerte tall på arbeidsledighet fra 1905, hvor arbeidsledigheten var 8 % av mannlige arbeidstakere. I mellomkrigstiden viser statistikken en relativ høy arbeidsledighet, hvor arbeidsledigheten var oppe i 33 % av de fagorganiserte. Etter andre verdenskrig var problemet snudd, og det var på grunn av oppbyggingen av Norge mangel på arbeidskraft. Arbeidsledigheten holdt seg relativt lav helt opp til slutten av 1970 årene (Halvorsen 2004).

Figur 1.1 viser at arbeidsledigheten de siste 15 årene har gått opp og ned. Arbeidsledigheten har variert fra 1,5 % i 1987 til en topp på 5,5 i 1993. I følge NAV har det skjedd mye det siste året (2006) i nedgangen av arbeidsledigheten. Fra januar 2006 til desember 2006 har det vært en nedgang på arbeidsledigheten fra 3,3 % til 2,1 %, det er en nedgang på over 28000 (www.nav.no).

Figur 1

4.2.2 Historisk tilbakeblikk på arbeidsledighet som et sosialt problem

Arbeidsledighet har ikke alltid blitt sett på som et sosialt problem. Før var det fattigdom som var det klassiske sosiale problemet. Arbeidsledighet som sosialt problem ble først til under industrialismen, dette fordi fattigdommen ble forklart med arbeidsledighet som den viktigste årsak. Det var vanlig helt fram til i 1910 at industriarbeidere jobbet kun noen få dager i uka, og de øvrige dagene var til for sysler utenfor det kapitalistiske markedet eller til en fridag. Dette var noe arbeidsgiverne, som ønsket et mer stabilt og organisert arbeidsmarked, ville gjøre noe med. Det ble derfor forlangt at kun de som ønsket å jobbe 6 dager i uken kunne melde seg til den offentlige arbeidsformidlingen. Dette førte til at lønnsarbeid ble styrket som norm, og at mangel på arbeid ble anerkjent som en sosial sak og da et sosialt problem (Halvorsen 2002b). Etter første verdenskrig ble trygdeytelser sett på som skadelig for folks selvoppholdelsesdrift. Og i planen for velferdsstaten, som ble lansert i 1942 kom, var det fem onder som skulle bekjempes. Her ble dovenskap sett på som en større onde enn fattigdom, og derfor var det viktigere å bekjempe arbeidsledighet framfor fattigdom (Leaper 1991 i Halvorsen 2002b). I mellomkrigstiden var arbeidsledighet sett på som det mest alvorlige samfunnsproblemet. I 1950 årene, som var preget av mangel på arbeidskraft, var det forestillinger om at bedre trygdeordninger ville føre til at en manglende tilgang på arbeidskraft. Med utbyggingen av velferdsstaten, som hadde som grunnsyn at en skal forsørge

seg gjennom arbeid, skulle det være en norm på at arbeid lønner seg. Dette kom fram ved at arbeid ikke bare var en moralsk overlegen måte å leve på, men også en måte å tjene mer penger på for så å øke sitt personlige forbruk.

4.2.3 Hvem er utsatt for arbeidsledighet?

Det er i dagens samfunn relativt få arbeidsledige. Innenfor enkelte yrker er det faktisk mangel på arbeidskraft. En undersøkelse fra aetat i 2001 viser at 43 000 ville blitt sysselsatt hvis arbeidskraften var tilgjengelig (Rusten 2003). Dette betyr ikke at arbeidsledigheten ikke er noe problem, men for de som er rammet av arbeidsledighet er det et problem. Regjeringen sin arbeidsmarkedspolitikk ønsker å legge bedre til rette for gruppene langtidsledige, ungdom og innvandrere (St.meld. nr. 9 for 2006-2007). Det er disse gruppene som har de største problemer på arbeidsmarkedet.

Langtidsledige er den gruppen som har gitt opphavet til arbeidsledighet som sosialt problem, og at dette viser seg vet at det er en sammenheng mellom lengde på arbeidsledighet og hvor stor sannsynlighet det er for å komme i jobb. Altså jo lengre en går arbeidsledig jo mindre sjanse for å komme ut i arbeid. Langtidsledighet blir i Norge offisielt definert som en som er uten arbeid sammenhengende i 6 måneder eller mer (Wadel 2003).

Ungdom er en av gruppene som har vansker med å få innpass på arbeidsmarkedet.

Ungdommer mangler ofte utdanning og yrkeserfaring. Dette gjør at de ikke blir prioritert av arbeidsgivere. Noe av grunnen til at ledigheten blant ungdom ikke er høyere enn den er, er at ungdom velger å søke utdanning. Den økte utdanningen har bidratt med å hjelpe ungdommene til å være bedre rustet når de skal søke jobb, noe som vises med at ufaglærte og lavutdannede har høyere risiko for å bli arbeidsledig enn personer som har høyere utdanning enn videregående skole eller er faglærte. En annen grunn til at arbeidsledigheten ikke er høyere blant ungdom er at ungdom har blitt prioritert til arbeidsmarkedstiltak, noe som bidrar til at det blant annet ikke er registret arbeidsledighet i denne perioden (Halvorsen 2002b). I følge Halvorsen (1999) viser en undersøkelse at befolkningen mente at arbeidsledig ungdom utøvde en moraldiskurs. Dette vises ved at syv av ti var enig i at ungdom var for kravstore når det kom til valg av arbeid. Her ser en at den sosiale konstruksjonen på diskursen arbeidsledig ungdom stigmatiserer ungdom.

En annen gruppe som har problemer på arbeidsmarkedet er innvandrere. Det er en høyere arbeidsledighet og en lavere yrkesdeltakelse blant innvandrere. Det er mange grunner til at nettopp innvandrere sliter på arbeidsmarkedet, og noen av grunnene er faktorer som innvandrerne ikke kan påvirke, som holdninger hos arbeidsgivere som går på opprinnelsesland, kjønn, alder og hudfarge. Det er allment kjent at enkelte arbeidsgivere ikke er villig til å vurdere enkelte innvandrer grupper. Det er også faktorer som innvandrerne kan påvirke selv. Noen av disse faktorene er utdanning (Rusten 2003), her har innvandrere gjennomsnittlig en lavere utdanning enn personer født i Norge (Halvorsen 2002b), yrkesbakgrunn, språkkunnskaper, sosial kompetanse og egne holdninger (Rusten 2003). Det er som sagt også lavere yrkesdeltakelse blant innvandrere, men det er stor forskjell på hvor på innvandrerne kommer fra. Det er de innvandrere med lav utdanning som møter de største problemene på arbeidsmarkedet (Halvorsen 2002b). Det er særlig innvandrere som kom til Norge som flyktninger som har problemer på arbeidsmarkedet. Deres arbeidsledighet var dobbelt så stor som andre innvandrere. I 2000 var arbeidsledigheten blant første generasjon innvandrere fra Afrika 14 prosent (Halvorsen 2004). Det er også en sammenheng mellom arbeidsledighet og hvor lenge en har vært i Norge. Noe av forklaringen til at innvandrere har større problemer på arbeidsmarkedet er ofte at arbeidsgivere er skeptiske til å ansette innvandrere (Halvorsen 2002b), dette fordi noen innvandrere har vist diskvalifiserende atferd og bidratt til en stigmatisering av innvandrere (Rusten 2003). Innvandrere oppgir selv språkproblemer som den viktigste årsaken til at de er arbeidsledige, mens arbeidsgiverne oppgir språkproblemer og at det ofte ikke er god informasjon om potensialet til innvandreren som er årsaken (Halvorsen 2002b).

4.2.4 Diskurser om arbeidsledighet som sosialt problem

Regjeringen har som mål å gi alle mennesker muligheter til å utvikle sine evner og leve gode og meningsfulle liv. Dette skal regjeringen gjøre ved høy arbeidsdeltakelse, få flere arbeidsplasser og styrke velferdstjenester. Arbeidsledighet skal holdes lav ved at regjeringen skal drive en aktiv arbeidslivspolitik, hvor det skal legges til rette for at arbeidssøkere skal komme i arbeid og å motvirke utstøting av arbeidslivet. Regjeringen skal også motvike arbeidsledighet ved å utvikle arbeidslivet til å bli en bedre gode for mennesket. Dette skal gjøres ved å tilrettelegge for større muligheter for egenutvikling, læring og sosialt fellesskap (St.meld. nr. 9 for 2006-2007). Denne diskursen som regjeringen her fører viser at arbeidsledighet fortsatt er et reelt sosialt problem, og at regjeringen er opptatt av at det skal bli

bedre muligheter for arbeid. Arbeid skal være en naturlig aktivitet og menneskets førstevalg. Det føres her en arbeidsetikkdiskurs for å holde folk i arbeid og få folk ut av arbeidsledighet.

Det er ikke bare regjeringen som er opptatt av arbeidsledighet. Samfunnsvitere er også opptatt av arbeidsledighet. Her blir arbeidsledighet brukt for å beskrive en sosial situasjon (Wadel 2003). For å komme inn under denne beskrivelsen må en komme inn under en sosialt konstruert definisjon av arbeidsledighet. En av grunnene til at definisjonen av arbeidsledighet er sosialt konstruert er at det er mennesker som har definert arbeidsledighet, og derfor er arbeidsledighet ikke noe objektivt, men en subjektiv forståelse av en situasjon. Det er altså personer eller organisasjoner som har definisjonsmakt til å definere situasjonen. I Norge er NAV sin definisjon av arbeidsledighet blant de definisjonene som i størst grad er internalisert. NAV sin definisjon på arbeidsledighet er personer som:

”(...)søker inntektsgivende arbeid ved NAV, har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene og er tilgjengelig for det arbeid som søkes” (<http://www.nav.no>).

Denne definisjonen på arbeidsledighet er den som blir brukt i NAV sine statistikker over arbeidsledighet. Denne definisjonen av arbeidsledighet omfatter ikke alle som er uten arbeid, men en må for eksempel søke etter arbeid for å bli kategorisert som arbeidsledig.

Det finnes mange forskjellige diskurser rundt arbeidsledighet som sosialt problem.

Sosialøkonomer har en diskurs som mener at arbeidsledighet er en sløsing med ressurser, hvor høy arbeidsledighet medfører store utgifter for staten, og for å bøte på dette må en kutte ned på utgifter andre plasser. Dette fører også til at skattene øker når arbeidsledigheten blir høy. Denne diskursen er en sysselsettingsdiskurs, som mener at arbeid for alle er den viktigste jobben i samfunnet. Andre sosialøkonomer er mer opptatt av at det må en viss arbeidsledighet til for å unngå en inflasjon. Arbeidsledighet får en disiplinerende effekt som er gunstig for økonomien ved at arbeidsledighet demper lønnspresset. Dette er en diskurs som ser på arbeidsledighet som disiplinerer blant annet fagforeninger til ikke å stille for høye lønnskrav (Halvorsen 2002b).

Når en er arbeidsledig har en ikke inntekt, og de fleste er avhengig av staten for å få hverdagen til å gå rundt. Dette kan sees ved at ungdom eller innvandrere som ikke kommer inn på arbeidsmarkedet blir avhengig av sosialhjelp. Eller eldre som blir presset ut i

førtidspermisjon. Viss en har en slik diskurs på arbeidsledighet, kan en se arbeidsledighet som et brudd på gjensidighet av rettigheter og plikter. De arbeidsledige mottar noe fra samfunnet uten å gi noe tilbake (Halvorsen 2002b). Ved en slik diskurs tolker jeg det som at arbeidsledige blir sett på som dovne og late, og at det er en form for moraldiskurs som føres om de arbeidsledige. De er personer som ikke oppnår medborgerskapet, fordi de bryter med pliktene en har i medborgerskapet.

Det er ikke alle diskurser signaliserer at arbeidsledighet alltid er et sosialt problem. Det å være uten arbeid kan være godt for en selv, og at en da har tid til sitt eget liv (Halvorsen 2002b), men at arbeid er bra er i dagens samfunn nærmest en objektiv sannhet som er internalisert inn i vår kultur, på samme måte som arbeidsledighet er internalisert som en onde. At diskursene rundt de sosiale konstruksjonene arbeid og arbeidsledighet er slik, medfører at det vil være vanskelig å kunne gå imot strømmen. Hvis en ønsker å leve for eksempel noen år uten lønnet arbeid, vil det være vanskelig å få aksept for, det kan til og med være stigmatiserende for mange.

Media har sett arbeidsledighet som et sosialt problem. Diskursen media har vist er en form for elendighetsdiskurs, hvor arbeidsledighet er en onde (Halvorsen 1999). Avisoverskrifter viser at media ser på arbeidsledighet som en onde og et sosialt problem. Eksempel kan være "*Dritt å være arbeidsledig*" (VG, 8.9.2005). Medias diskurs på arbeidsledighet kan gi et bilde på hvordan situasjonene for arbeidsledige er, eller gjøre situasjonen til de arbeidsledige verre. Hvis media for eksempel skriver at ungdom blir psykisk syke av å gå arbeidsledig, eller at innvandrere kan for dårlig norsk. Vil dette føre til at arbeidsgivere vil nøle med å gi ungdom og innvandrere arbeid. En slik kategorisering av mennesker vil være uheldig, og føre til at de utsatte kategoriene vil bli stigmatisert.

I min problemstilling skulle jeg tolke diskurser som er rådende i analyse av arbeidsledighet som et sosialt problem. Jeg har i denne tatt for meg litt historikk om arbeidsledighet og arbeidsledighet som et sosialt problem. En ser her at arbeidsledighet og arbeidsledighet som sosialt problem har forandret seg med tiden. Etterpå har jeg tatt for meg de kategoriene som er mest utsatt for arbeidsledighet. Disse er langtidsledige, ungdom og innvandrere. Tilslutt har jeg redegjort for diskurser om arbeidsledighet som sosialt problem. Her starter jeg med regjeringen sin diskurs, som driver en diskurs som skal få folk ut av arbeidsledighet. Etter det er arbeidsledighet definert ut i fra NAV sin definisjon. To diskurser som sosialøkonomer

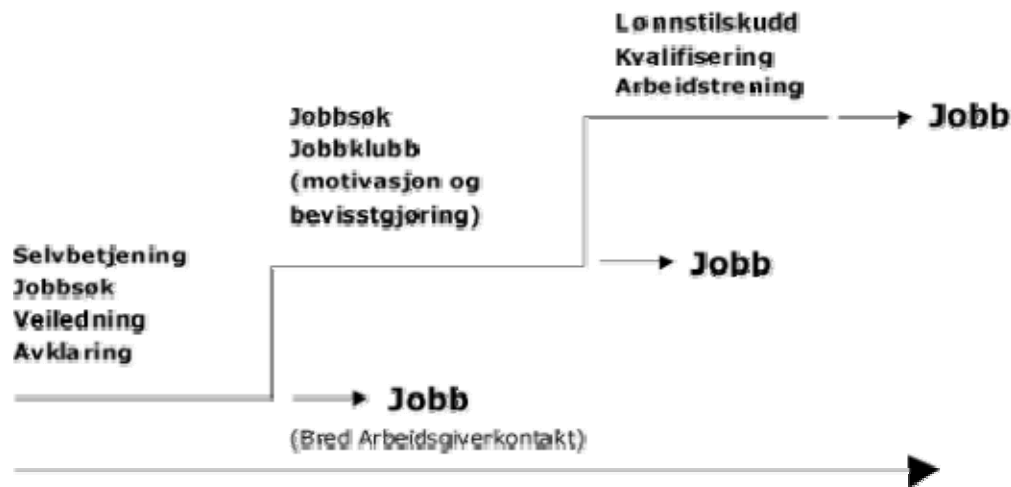
mener har jeg tatt for meg deretter. Den ene mener at arbeidsledighet er sløsing med ressurser og den andre diskursen mener at arbeidsledighet unngår inflasjon. Etter det har jeg sett på en diskurs som mener at ved å være arbeidsledig kan være godt for ens liv, men at dette kan være vanskelig fordi den verdien om at arbeid er bra er så internalisert i oss. Tilslutt har jeg redegjort for den elendighetsdiskursen media har brukt om arbeidsledighet.

4.3 Tiltak mot arbeidsledighet

Jeg har til nå tolket forskjellige diskurser angående arbeid og arbeidsledighet som et sosialt problem. Tilslutt vil jeg nå tolke tiltak for håndtering av arbeidsledigheten. Jeg vil forklare dette fordi jeg vil vise hva som kan bli gjort for de arbeidsledige. Jeg har tatt utgangspunkt i hva NAV vil gjøre.

Det har den siste tiden vært en sammenslåing av aetat, trygdekontoret og sosialkontoret. De nye kontorene vil kalles NAV-kontorene, og dette blir gjort for å skape et samlet helhetlig tilbud til arbeidsrettede tjenester og tiltak (St.meld. nr 9 2006-2007). Denne reformen skal være ferdig i 2010, og da skal alle kommuner ha et NAV kontor. Hovedmålet til reformen er å få flere i arbeid og en brukerrettet og effektiv velferdsforvaltning (NOU 2004). Tiltakene mot arbeidsledighet vil forandre seg i takt med arbeidsledigheten. Er det stor arbeidsledighet vil omfanget av tiltakene være større og motsatt (Halvorsen 2004). Regjeringen sier i sin St.meld. nr 9 2006-2007 at det er deres mål å føre en målrettet og forsterket tiltaksinnsats mot arbeidsledige, innvandrere og ungdom. Regjeringen mener at en tett oppfølging av den enkelte, informasjon og rådgiving spiller viktig rolle i arbeidsmarkedspolitikken. Det er også viktig å ha en stor fokus på å legge til rette for at arbeidssøkerne er aktive arbeidssøkere. Dette skal gjøres ved at en følger tiltakstrappen, hvor det første steget skal bestå av jobbsøking på egen hånd. Hvis dette ikke fører noen vei skal det i neste trinn gis formidling og rekrutteringsbasert bistand, hvor veiledning og opplæring til jobbsøking er viktige kriterier. Det tredje steget vil inneholde tilbud om arbeidsmarkedstiltak knyttet til arbeidstrening og kvalifisering. Det er viktig å nevne at overgangen til arbeid er hovedmålet i hele prosessen (St.meld. nr 9 2006-2007).

Figur 2 Tiltakstrappen

Jeg har her vist en prosess som kan brukes for å få arbeidssøkere aktivt og ut av arbeidslediget. Dette blir gjort med samarbeid mellom NAV og arbeidssøkeren, og hvor arbeidssøkeren har fullt ansvar, og NAV kommer mer inn i bilde med hjelp etterhvert som tiden går.

5 Avslutning

Jeg har i min problemstilling valgt å tolke hvilke diskurser som er rådende i tolkinger rundt arbeidsledighet som sosialt problem. Jeg valgte å begrense meg i denne oppgaven til å kun ta for meg forhold i Norge, og at det teoretiske rammeverket skulle være sosialkonstruksjonismen. Jeg valgte som metode å skrive en dokumentstudie, og for å finne empirien valgte jeg å foreta en kvalitativ innholdsanalyse av dokumenter.

Jeg hadde forskjellige teoretiske begrep som måtte bli redegjort for før jeg kunne begynne på min analyse, disse var diskurs, sosiale problem og sosialkonstruksjonismen. Diskurs er en form for meningsoppfatning som kommer fram ved å fortelle det til andre mennesker. Sosiale problem er kort sagt et offentlig problem som berører mange mennesker. Jeg har sosialkonstruksjonismen som mitt teoretiske rammeverk når jeg skal tolke de forskjellige diskursene rundt arbeid og arbeidsledighet. Jeg har i min oppgave tatt for meg tolkninger av Berger og Luckmann sin teori om hverdagsvirkeligheten for å forstå hvordan virkeligheten blir konstruert. Virkeligheten blir forstått ved at den går gjennom forskjellige prosesser. Her fra å komme som en meningsytring til å bli integrert i oss. Etter det har jeg redegjort for

hvordan sosiale problem er sosialt konstruert. Dette ved at det er mennesker som med definisjonsmakt som har fått gjennomslag for at deres problem er et sosialt problem.

I analysen har jeg tolket diskurser om arbeid og arbeidsledighet som sosialt problem, og tilslutt tiltak som blir gjort for å hjelpe arbeidsledige. Det finnes mange diskurser på arbeid. Økonomer har sin diskurs på arbeid, som er en økonomisk diskurs hvor arbeid blir sett på som lønnet produksjonsarbeid. Videre har vi det folkelige begrepet som ser arbeid som mer enn bare lønnsarbeid men også enkelte andre aktiviteter. Samfunnsforskerens diskursbegrep ser arbeid som all menneskelig aktivitet. Diskurser som går på lønnsarbeid har jeg tolket blant annet en levekårsdiskurs og en verdidiskurs. Levekårsdiskurs er at arbeid er en forutsetning for et godt liv, mens verdidiskurs er at arbeid er en grunnpilar i samfunnet. Arbeid som en viktig ressurs for velferden er en av regjeringens diskurs om arbeid.

Innvandre, ungdom og langtidsledige er av regjeringen sett på som kategorier som det skal satses på for å få i arbeid. Innvandrere har en høyere arbeidsledighet blant annet fordi de blir utsatt for enkelte faktorer som andre ikke blir. Dette er faktorer som de ikke kan påvirke, men mange kan de påvirke. Ungdom har problemer med å få jobb blant annet fordi de mangler utdanning og erfaring. Mange ungdommer løser dette problemet med å ta videre utdanning. Kategorien langtidsledige er den kategorien som er opphavet til arbeidsledighet som sosialt problem. De langtidsledige sliter ofte mer jo lengre arbeidsledige de har vært med å komme ut i arbeid. Regjeringen ønsker at å få folk inn i arbeid og har derfor en diskurs for å få folk ut av arbeidsledighet. Forskjellige samfunnsvitere har forskjellige diskurser på arbeid som sosialt problem. Her er det diskurser som går på at arbeidsledighet er en sløsing med ressurser til at en må ha arbeidsledighet for å unngå et for sterkt lønnspress og dermed fare for inflasjon. Media har brukt en elendighetsdiskurs for å beskrive arbeidsledighet. Jeg har tilslutt vist en prosess hvor NAV skal bruke forskjellige tiltak for å få folk ut i arbeid.

Jeg har i denne oppgaven vist at det finnes mange forskjellige diskurser om arbeid og arbeidsledighet som sosialt problem, og at diskursene er sosialt konstruerte.

Litteraturliste

Berger, Peter og Luckmann, Thomas (2000): *"Den samfunnsskapte virkelighet"* Bergen. Fagbokforlaget

Grønmo, Sigmund (2004): *"Samfunnsvitenskaplige metoder"* Bergen. Fagbokforlaget

Halvorsen, Knut (2004): *"Når det ikke er bruk for deg : arbeidsløshet og levekår"* Oslo. Gyldendal akademiske

Halvorsen, Knut (2002a): *"Forskningsmetode for helse- og sosialfag : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode"* Oslo. Cappelen akademisk forlag

Halvorsen, Knut (2002b): *"Sosiale problemer : en sosiologisk innføring"* Bergen. Fagbokforlaget

Halvorsen, Knut (1999): *"Arbeidsløshet som sosialt problem"* Oslo. Høgskolen i Oslo

Johannessen, A., Tuft P. A. og Kristoffersen L. (2006): *"Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode"* Oslo. Abstrakt forl.

NOU (2004): *"En ny arbeid- og velferdsforvaltning"*

Rusten, Grete og Hansen, Hans Tore (2003): *"Langtidsledighet: et bruker- og etatsperspektiv"* Bergen. Samfunns- og næringslivsforskning

http://bora.nhh.no:8080/bitstream/2330/357/1/R54_02.pdf 25.02.07 k11830

Schiefloe, Per Morten (2003): *"Mennesker og samfunn : innføring i sosiologisk forståelse"* Bergen. Fagbokforlaget

St.meld. nr 9 (2006-2007): Arbeid, velferd og inkludering

St.prp. nr. 1 (2006-2007): Nasjonalbudsjettet 2007

Wadel, Cato (1990): *"Den samfunnsvitenskapelige konstruksjon av virkeligheten"* Flekkefjord. SEEK

Wadel, Carl Cato (2003): *"Arbeid og Arbeidsliv – Et arbeidslivssosiologisk perspektiv"* Flekkefjord. SEEK

Widerberg, Karin (2001): *"Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt"* Oslo. Universitetsforlaget

Internett:

Figur 1

<http://www.nav.no/page?id=1073743220> 25.02.07 kl 1800

Figur 2

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/aid/dok/regpubl/stmeld/20062007/Stmeld-nr-9-2006-2007-/6.html?id=432964> 26.02.07 kl 1900

<http://studiehandbok.hisf.no/no/content/view/full/2454> 26.02.07 kl 2000

<http://www.nav.no/binary/1073745737/file> 27.02.07 kl 2000